

SITASITIKAS JA LEPATRIINU

ehk inimlikult soe eesti mängufilm

„Stiilipidu“

KÄRT HELLERMA

„STIILIPIDU“. Režissöör **Peeter Urbla**, stsenaariumi arendus ja kaasautorid **Mo Blackwood** ja **Peeter Urbla**, produtsent **Anneli Ahven**, kaasprodutsendid **Peeter Urbla**, **Mika Ritalahti** ja **Niko Ritalah-ti**, operaator-lavastaja **Mait Mäekivi**, monteeriija **Anri Rulkov**, peakunstnik **Inessa Renser-Josing**, dekoratsioonikunstnik **Ain Nurmela**, grimmikunstnik **Kristel Kärner**, helilooja **Tiit Kikas / Music Island**, tootmisjuht **Andres Arro**, II režissöör **Elo Selirand**, helitööd **Tiina Andreas**, **Ants Andreas**, **Horret Kuus** ja **Olli Huh-tanen**, valgusmeister **Nils Johansson**, fotograaf **Vahur Puik**, massivõtete lavastaja **Andres Puustusmaa**, grimeerijad **Ly Kär-ner**, **Tiina Leesik** ja **Ene Viksi**, operaatori I assistent **Rein Pruul**, helioperaatorid **Ol-ger Bernadt** ja **Indrek Ulst**. Osades: **Maarja Jakobson** (Alice), **Anne Ree-mann** (Ada), **Evelin Pang** (Jana), **Karol Kuntsel** (Ivar), **Meelis Rämmeld** (And-res), **Madis Kalmet** (Edgar), **Marika Vaarik** (Silvia), **Hannes Prikk** (Bergvald), **Toomas Urb** (Siimer), **Hannes Kaljufärv** (Kalev), **Herardo Contreras** (Stjopa), **Andrus Joala** (Stjopa jun), **Raivo E. Tamm** (Toomas), **Lauri Kink** (Rain), **Aar-ne Soro** (Edur), **Juhan Ulfsak** (Erki), **Sepo Seeman** (härra Lõbu), **Ireen Kennik** (Pussycat), **Ago Anderson** (Lauri), **Marta Vaarik** (Keit), **Üllar Saaremäe** (Jaan), **Rita Raave** (madame), **Erik Ruus** (Vello), **Peeter Jakobi** (härra Kask) jt. 35 mm, 110 min, värviline. © Exitfilm, 2005.

„Ma ei tahtnud maale tuua feminis-mi, veel enam 60-ndate feminismi,“ kirjutab „Stiilipeo“ režissöör **Peeter Urbla** vahetult pärast filmi esilinastust „Kroonikas“, vaieldes vastu neile, kes filmi esimese hooga feministlikuks ja üksnes „naiste asja“ ajavaks pidasid. „Inimlikku soojust oli 60-ndail, on ka praegu, kuigi nüüd ei afišeerita seda. See on lihtsalt lugu kolmest eesti naisest meie ajas,“ märkis Urbla.

Autoril on muidugi tuline õigus, eriti selles, mis puutub tema tõdemusse inimlikust soojusest kui universaalsest nähtusest, mida praegustes ühiskonna-teooriates üleolevalt „pehmete väärtus-te“ kilda arvatakse. Urbla öeldut tuleb siiski täpsustada. See ei ole ainult lugu kolmest eesti naisest meie ajas, vaid üht-lasi lugu sellest samast ajast, ja ka ko-hast, mille lugematute simulatsioonimudelite keskele (**Jean Baudrillard**’i uhke terminoloogia!) kolm tarmukat eesti naist elama on sattunud; lugu näi-vustega küllastatud ajast, mis paneb tõ-siselt proovile oma tegelaste kohane-misvõime, hingelise tarkuse ja teotahte.

„Stiilipidu“ on sama hästi valgustav uurimus omaduste kohta, mida see aeg neilt kõige rohkem ootab, aga mis para-doksaalselt satuvad konfliktile nende mõistuse ja südametunnistusega. Peale selle ei anna film nimetatud ajale ja ko-hale kriitilisi hinnanguid mitte ainult kolme naistegelasega juhtuva kaudu,

„Stiilipidu“, 2005. Režissöör Peeter Urbla.
Maarja Jakobson (Alice), Anne Reemann (Ada) ja Evelin Pang (Jana).

vaid ehk veelgi paremini mõne kõrvalliini ja isegi mõne suhteliselt marginaalse, karikatuuriks moondatud kõrvaltegelase kaudu. Mõnest peenemast naljast – nagu rollimängudest Agnese ja Gabrieli kujuga või noorte karjääripoliitikutel omavahel visatud kildudest – saab aru ju ainult sisering, kes siis naerab seda valjemini. Just nende õnnestunud ja tabavate ühiskonnakriitiliste nukete tõttu ei olegi film žanriliselt ühtne, üksnes peategelaste elule ja eneseteostusele pühendatud lugu.

Žanripiiridega seonduv tekitab aga ka kõige rohkem küsimärke. Üks pent-

sik stseen ajab teist taga ning kuigi kogu aeg on huvitav, läheb aeg-ajalt justkui meelest, mis filmi ma siis ikkagi vaatama tulin. Nagu istuksin mõnes tuntud headuses restoranis ja sööksin tuntud headuses suppi, mis seekord on pisut üle maitsestatud, aga samas mitte nii palju, et see hirmsasti häiriks.

Võõraste sulgede varjus

Episooditi irvitatakse filmis mõnuga ärimaailmas levinud suhtlemisklišeede ja käibefraaside üle, naeruvääristatakse raha nimel käivat paanilist võidujooksu ja tehakse pulbriks nii mõnigi edumüüt.

„Stiilipidu“. Alice (Maarja Jakobson) ja Ada (Anne Reemann) proovivad baaridaam Silviale (Marika Vaarik) matusekostüümi.

Eelkõige aga taunitakse uue aja kõige hullemat nakkushaigust, püüdlikkude soovi olla keegi teine, enese vabatahtlikku allutamist kunstlikele normidele, mille järgimine justkui kindlustaks parima toimetuleku. Paraku käis kõik-müügiks-loosungiga maailma vallutama läinud paparatsos Ivari (**Karol Kuntsel**) käsi filmis võrdlemisi halvasti, samuti ei aidanud suurilmlik välimus isa matma tõtanud keskealisel baaridaamil Silvial (**Marika Vaarik**) trotsida sassiläinud peresuhteid. Marika Vaariku osatähtmine oli filmis kindlasti üks meeldejäävamaid. Kunstis öeldakse sellise töö kohta: paari pintsililöögiga on saavutatud haruldaselt mõjuv tulemus.

Intriigi käivitab lihtne idee, millega töötuks jäänud Alice (**Maarja Jakobson**), Ada (**Anne Reemann**) ja Jana (**Evelin Pang**) pinnale tagasi püüavad ujuda. Nad panevad käima kostüümi-

laenutuse ja hakkavad seda reklaamima kui võimalust teoks teha oma unistusi. See paistab olevat suurepärane äriidee ühiskonnas, kus enese ehtimine võõras-te sulgedega pole alpus, vaid paratamatus. Käivitub tuttav turumajanduslik ahel, kus ühed soovivad teoks teha oma unistusi, teised neid ilusas pakendis müüa.

Kui sitasitikas tahab saada lepatriinuks, siis ei tohi teda keegi selles takistada, on järjekindla Alice'i juhtmõte, millega ta loovib õnnelikult mööda kõigist naiste äri ähvardavatest karidest, mis on kõigepealt muidugi rahalist laadi. Äri edukuse nimel teeb ta ka kompromisse, mida ta niisama ei teeks. Tema traagilise mineviku kujutamisel on vinti natuke üle keeratud – aga ju siis peab see nii olema. Ometi tundub veidi isearalik, et hirmsa kasuisaga ühe katuse all elades tal ikka veel peegli ees keeru-

„Stiilipidu“. Ada (Anne Reemann), Jana (Evelin Pang), Lauri (Ago Anderson), Pussycat (Ireen Kennik) ja Alice (Maarja Jakobson) itsitavad vürst Gabrieli unistuse üle.

tamise hood peal käivad. Ning dirigentidest pedofiile ei kohta elus ka kuigi sageli.

Äri läheb pikapeale üha paremini ja siis juba kui lepsi reega, kuigi iga vähegi mõtlej inimene saab aru, et unistusi ei saa osta, sest unistused ei ole kaup. Ohver, mida peab seejuures tooma, on lihtsalt liiga ränk. Unistusi tehinguks vormistades kaotab inimene enesevääriskuse ja muutub puhtpaljaks naljanumbriks.

Hooti muutubki film just nagu heaks paroodiaks, liikudes vabalt üle igasuguste žanripiiride. Alles oli see kogupe-refilm, siis melodraama, siis psühholoogiline põnevik, siis juba seikluskomöödia ja kohati päris ehtne jant. Lõpus lisandub isegi kriminaaldraama ja tragöödia sugemeid, aga puánt on ometi täis ilusat, paksu armastust, üheskoos suures plaanis võetud kenade silmade

ja siredate ihuliikmetega. Kriis on möödas, intrigant kõrvaldatud, kõik on jälle hästi. Naised, kes vahepealsete segaduste käigus on omavahel tülli pööranud, lepivad ära. Kuigi neist kõige nooremale ja naiivsemale on vahepeal kõht ette kasvanud, on see ikkagi *happy end*. Ja tulevadki tiitrid peale.

Tundub, et filmi pealkirja ingliskeelne vaste „Shop of Dreams“ tabab loo tuuma paremini kui eestikeelne „Stiilipidu“, mis toob meelde pigem ühe kentsaka episoodi filmist, aga ei võta kokku selle olulisemat mõtet – nii nagu ei saa oma muresid uputada viina sisse, ei saa neid ka lõppude lõpuks ükskõik kui uhke kostüümi alla varjata. Võid endale küll valged riided selga panna ja inglise õhulised tiivad külge kinnitada, aga kui südametunnistus on must, siis mustaks see jääbki. Ükski karneval ega tolategemine siin ei aita. Soovides olla keegi tei-

ne, tahetakse pageda olemasoleva iseen-
da eest, ja kui see ka tüürikses õnnes-
tub, tulevad hiljem nagunii pohmell ja
kahetsus. Ainult puhta hingega lapsed
võivad kehastuda kellekski teiseks, ilma
et see neid kuidagi kahjustaks või nae-
ruvääristaks.

Muide, kunagi mõtlesin isegi kirjuta-
da lugu poest, kus müüakse häid ideid,
kuid ei suutnud niisugust poodi kuidagi
asisel kujul silme ette manada. Kujuta-
sin ette küll ostjaid, müüjaid ja isegi
kassaaparaati, aga mitte kaupa, mida
sellises poes turustatakse. Kas ideed ri-
puksid poes laest alla nagu loomakered
lihakarnis? Oleksid nad nagu kõlisevad
võtmerõngad, vetruvad kaisukarud või
kiiskavad kullakangid? Selle peale, et
nad värviliste ja ülestikku kuhjatud hil-
pudena oleksid materialiseerunud, ma
küll ei tulnud. Ilmselt seostusid selles
poes müügil olevad ideed ja unistused
millegi radikaalsemaga kui pihta piitsu-
tava korsetiga või Saabastega Kassi kos-
tümiga. Kahtlesin, kas nähtamatute
asjadega saab üldse kaubelda.

Elu on küll näidanud, et liigne mak-
simalism jätab su rongist lihtsalt maha.
Jutt ideid müüvast poest jäi paraku kir-
jutamata, aga nüüd on vähemalt olemas
film, kus unistuste vasteks on hulk fanta-
taasiaid toitvaid kleite ja kassikuldseid
kostüüme.

Liiga paksud värvid

Filmis figureerivad vastikud tüübid,
nagu kätteõpitult robotliku käitumis-
maneeriga kinnisvaramaakler (**Hannes
Prikk**) ja täiuslikult vastutustundetu,
kõigist pankrottidest puhtalt välja ujuv
libekalast ärimees (**Toomas Urb**), kes
tulevad elust vägagi tuttavad ette – nii-
samuti nagu üle oma varju hüpata püü-
dev tragikoomiline Silvia ja mühkamlik
autojuhist pereisa Kalev (**Hannes Kal-
jujärv**), kes oma sensibiilse naise vajadusi
tuima teadmatusega ignoreerib. Aga
Adale pole need ju otsaette kirjutatud,

kuigi naine rõõmustaks mis hirmus
selle üle, kui mees neid tal silmist loeks.
Kalevi ja Ada konflikt illustreerib suure-
pärast kahte meesšovinistlikku kli-
šeed, mida naisõiguslased patriarhaal-
ses elumudelil esile on toonud: need on
„mehe palk” ja „naise loogika”. Ärasele-
tatult tähendavad need seda, et mees on
ajast aega olnud see, kes peret toidab,
ja naine ainult see, kes tühjast tüli tõstab.

Õnneks ei jää abielupaar lõpuni
naaklema ega asju loopima, vaid lepib
kenasti ja kirglikult ära. Paha paparatso
saab nende seksstseeni koguni filmilin-
dile. Umbes samasuguse, kohmaka ja
põikpäise, oma iseseisva naisega hädas
oleva tükikast abielumehe tüpaaži ke-
hastab Hannes Kaljujärv ka seriaalis
„Õnne 13”. Anne Reemannile muide
olevat selles seriaalis alguses pakutud
Mare, see tähendab Kaljujärve tegelase
õe rolli.

„Stiilipeo” Ada pole sugugi ainult
igav ja nutune neljakümneaastane nai-
ne, nagu esialgu paistab, vaid ettearva-
matult mänguline ja humoorikas karak-
ter. Naistest kõige üheplaanilisem on
pigem Jana, muretu ja paigalpäsimatu
rahmeldis, aga temalgi on positiivne
programm – ta toob naiste väsitavas
argipäeva vajalikku särtsu. Peale selle
saab temast veel märter, kes peab maks-
ma selle eest, et on ennastohverdavalt
kiindunud pätti ja kaabakasse Ivarisse.

Krokodillipisaraid valav rumal blon-
diin (**Ireen Kennik**), kes pelgab, et ta ei
oska oma jõuka peigmehe juurde külla
minnes käituda, ja kellele ei jää kuidagi
meelde, et seltskonnas olles tuleb põlvi
koos hoida, oleks justkui pärit kusagilt
enda kohta kirjutatud lugematutest
anekdootidest. Liiga paksud värvid
paistsid silma just naiskõrvalosade pu-
hul – heas mõttes erandiks oli juba mai-
nitud Marika Vaariku Silvia. Meesosa-
täitjatest tahaks kiita **Meelis Rämmel-
dit**, kes introvertse ja õilsa Andrese ke-
hastamisega väga hästi hakkama sai.

„Stiilipidu”. Ada (Anne Reemann), Pussycat (Ireen Kennik), Lauri (Ago Anderson), Jana (Evelin Pang) ja Alice (Maarja Jakobson) lustivad vürst Gabrieli materjali.

Oleks tore tedagi edaspidi rohkem kinolinal näha – ja just suure plaanis.

Filmi dialoogid on täpsed, tihedad ja edasiviivad. Alice'i sihikindlus ja tema napp, aga tundlik tekst paneb end igal pool jälgima, samuti väärleb tähelepanemist see, mis kostab teiste peategelaste suust. Ainult et aeg-ajalt, eriti tänavavõtete puhul, on kaadris liigset müra, mis sunnib vaatajat oluliste ja vähem oluliste helide eristamisel pisut pingutama. Samas teevad tänavavõtted ja kiire montaaž filmi kaasaegselt dünaamiliseks, ei lase sel kusagil, välja arvatud Alice'i nartsissistlikes tantsukeerutamisstseenides, toppama jääda. Maarja Jakobsoni olevat üks tema Saksamaa sõber võrrelnud **Cate Blanchettiga**. Tõesti, teatud puisus ja nurgelisus võib mõnel

juhul mõjuda vägagi isikupäraselt. Eeldusi saada heaks filminäitlejaks, enne kõike hädatarvilikku salapärast sarmi, on Maarja Jakobsonil kindlasti. Teatavasti on tal käsil uus roll **Peeter Simmi** filmis „**Kõrini!**”.

„Ma ei tea, kuidas teha head filmi, aga ma tean, kuidas teha kaasakiskuvat filmi,” ütles „Stiilipeo” autor Peeter Urbla eespool mainitud „Kroonikas”, lisades, et heast filmist on igatüüpi erinev ettekujutus. Kogenud filmimees teab, mis ta räägib. „Stiilipidu” on täisvereliste karakteritega kaasakiskuv film.